

การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์
ระหว่างผู้หญิงอีสานกับชายชาวต่างชาติ¹

Cross-cultural Marriage, Roles and Relations between
Isan Women and Foreign Men

ปรารณา สมณี² และ เนตรดาว เทาถวิล³
Pradhana Somnuek and Natedao Taotawin

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

Received: 4th November 2021

Revised: 10th December 2021

Accepted: 14th December 2021

Abstract

Marriages between Northeastern Thai (or “Isan”) women and foreign men have gained widespread attention as more Isan women have married foreign men. This research raises three questions: (1) what are the reasons Isan women choose to marry foreign men, (2) what are the division of roles and responsibilities within cross-cultural marriage families, and (3) what are the relationships between foreign men and their wife's relatives? This research is qualitative research. Various research methods were employed, including non-participant observation and in-depth interview. The study cases are 5 Isan women who married foreign men and resettled in Nong Chan Village, Sri Wilai Sub-district, Sri Wilai District, Bueng Kan Province. The study finds the main reason that Isan women decide to marry foreign men is economic, because Isan women want to escape from poverty and enhance their family's economic and social status. However, the decision to marry foreigners is also a social choice; Isan women want to create a perfect family in order to be accepted by their families and community, as they have experienced divorce with Thai men before marrying the foreigners.

After marriage with foreign men, most Isan women and their foreign husbands migrate to live with their wife's former families in Nong Chan Village. In addition, Most Isan women quit their jobs and become housewives. Only one woman still works outside the home after marriage. The relationships and roles of men and women within cross-cultural marriage families are complex. However, relations between Isan women and foreign men can be considered “equal exchanges,” although the exchanges between the two parties are different: the husband provides economic assistance to his wife and honors his wife, including accepting the wife's former family; the wife gives love and provides care for the husband and welcomes the foreign husband as a family member. The reciprocal exchange of the resource of which one party has an excess and the other party lacks on the basis of satisfaction of both parties may be considered an equal exchange.

Keywords: Isan women; foreign men; cross-cultural marriage; extended family; reciprocal exchange

¹ ปรรณนา สมนึก. 2564. *การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม : การแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนระหว่างผู้หญิงอีสานและชายชาวต่างชาติ กรณีศึกษาตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ*. การศึกษาอิสระ หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

² นักศึกษาหลักสูตรการพัฒนาศึกษาสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรการพัฒนาศึกษาสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

การแต่งงานระหว่างผู้หญิงอีสานและชายชาวต่างชาติได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีผู้หญิงอีสานแต่งงานกับชายชาวต่างชาติมากขึ้น บทความนี้ตั้งคำถามว่า (1) เหตุผลที่ผู้หญิงอีสานเลือกแต่งงานกับชายชาวต่างชาติคืออะไร (2) การแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหลังการแต่งงานข้ามชาติ และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างชายชาวต่างชาติกับผู้หญิงอีสานและเครือญาติของภรรยาเป็นอย่างไร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาได้แก่ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อศึกษาผู้หญิงอีสานที่แต่งงานกับชายชาวต่างชาติจำนวน 5 คน ในพื้นที่หมู่บ้านหนองจันทร์ ตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไลจังหวัดบึงกาฬ การศึกษาพบว่า เหตุผลหลักที่ผู้หญิงอีสานตัดสินใจแต่งงานกับชาวต่างชาติ คือเหตุผลทางเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้หญิงต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาความยากจน และต้องการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัว ทว่าการตัดสินใจแต่งงานกับชาวต่างชาติก็มีเหตุผลทางสังคมด้วย ผู้หญิงอีสานต้องการสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน ผู้หญิงอีสานส่วนใหญ่เคยผ่านประสบการณ์การหย่าร้างมาก่อนกับสามีชาวไทยก่อนจะมาแต่งงานกับชาวต่างชาติ ภายหลังจากแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงอีสานและสามีชาวต่างชาติได้ย้ายมาอยู่กับครอบครัวเดิมของภรรยาในหมู่บ้านหนองจันทร์ นอกจากนี้ ผู้หญิงอีสานส่วนใหญ่ลาออกจากงานมาเป็นแม่บ้าน มีผู้หญิงเพียงหนึ่งคนเท่านั้นที่ยังคงทำงานนอกบ้านหลังการแต่งงาน การแสดงบทบาทชายหญิงภายในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเป็นไปอย่างซับซ้อน อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงอีสานกับชายชาวต่างชาติพิจารณาได้ว่าเป็น “การแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียม” แม้ว่าสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายนำมาแลกเปลี่ยนกันจะมีความแตกต่างกัน คือฝ่ายสามีให้การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจกับฝ่ายภรรยาและให้เกียรติภรรยา รวมถึงยอมรับครอบครัวเดิมของภรรยา ส่วนฝ่ายภรรยาให้ความรัก การดูแลเอาใจใส่สามี และให้การต้อนรับฝ่ายสามีชาวต่างชาติในฐานะสมาชิกครอบครัว การแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนระหว่างทรัพยากรที่ฝ่ายหนึ่งมีมากกว่า และอีกฝ่ายหนึ่งขาดแคลนบนพื้นฐานของความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียม

คำสำคัญ: ผู้หญิงอีสาน; ชายชาวต่างชาติ; การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม; ครอบครัวขยาย; การแลกเปลี่ยนกัน

บทนำ

การแต่งงานข้ามชาติ (transnational marriage) และการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม (cross-cultural marriage) ส่วนใหญ่ถูกมองผ่านกรอบการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความต้องการหลีกเลี่ยงจากความยากจนของผู้หญิงไทย แต่การวิจัยเรื่องการแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทยกับชายชาวต่างชาติจำนวนมาก กลับชี้ให้เห็นอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมมีความซับซ้อน รัตนา บุญมัยยะ (2548) อธิบายว่าการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างผู้หญิงอีสานกับชายชาวต่างชาติแสดงถึงพลวัตของสังคมอีสาน ที่เปลี่ยนจากสังคมชนบทสู่การกลายเป็นสังคมเมืองและสังคมสมัยใหม่ เนื่องจากการเชื่อมต่อกับโลกทำให้ชนบทไทยรับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามา และสังคมชนบทอีสานกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรมแบบลูกผสม (cultural hybridity)

พัชรินทร์ ลาภานันท์ (2561) อธิบายว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมอาจวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดการย้ายถิ่น (migration) ในบริบทสังคมไร้พรมแดนหรืออาจจะวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดการเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ได้ รวมถึงการแต่งงานข้ามชาติอาจแสดงให้เห็นถึงกระบวนการต่อรองระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นและโลกาภิวัตน์ด้วย ในงานเขียนอีกชิ้นหนึ่ง พัทชรินทร์ ลาภานันท์ (2558) ใช้กรอบการวิเคราะห์เรื่องชนชั้น (class) วิเคราะห์การบริโภค (consumption) ของเมียฝรั่ง และสร้างข้อสรุปว่าการแต่งงานข้ามชาติทำให้ผู้หญิงอีสานเลื่อนสถานะทางชนชั้น (class mobility) จากผู้หญิงชาวบ้านกลายเป็นผู้หญิงชนชั้นกลางใหม่ในหมู่บ้าน ในขณะที่ พัททยา เรือนแก้ว (2561) อธิบายว่าความปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นผลักดันให้ผู้หญิงไทยเดินทางไปแต่งงานกับผู้ชายชาวเยอรมันจำนวนมาก ส่วนผู้ชายชาวเยอรมันตัดสินใจแต่งงานกับผู้หญิงไทย เพราะต้องการมีครอบครัวที่มีผู้หญิงคอยเอาใจใส่ดูแล ซึ่งการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ชายชาวเยอรมันและผู้หญิงไทยมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรแตกต่างกัน แต่ก็ถือว่าการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียม

ปณิธิ บรรวณ (2561) ชี้ว่า การใช้การแต่งงานข้ามชาติเพื่อเป็นเงื่อนไขในการย้ายถิ่นจากประเทศด้อยพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้ว ไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่ายในปัจจุบัน เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูงและประเทศพัฒนาแล้วมีกฎหมายที่เข้มงวดในการควบคุมการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

การศึกษานี้สนใจการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างผู้หญิงอีสานกับชายชาวต่างชาติ ที่ตั้งถิ่นฐานในชุมชนภาคอีสานภายหลังการแต่งงาน โดยมีคำถามวิจัย 3 ข้อ ดังนี้ (1) เหตุผลที่ผู้หญิงอีสานตัดสินใจแต่งงานกับชายชาวต่างชาติ (2) การแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหลังการแต่งงานข้ามชาติ และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างชายชาวต่างชาติกับผู้หญิงอีสานและเครือญาติของภรรยา

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ หมู่บ้านหนองจันทร์ ตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ซึ่งเป็นชุมชนชนบท และตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดบึงกาฬประมาณ 30 กิโลเมตร มีประชากรราว 247 ครัวเรือน อาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านหนองจันทร์ ได้แก่ การทำเกษตรกรรม เช่น การทำนา ปลูกยางพารา ปลูกข้าวโพด ปลูกมันสำปะหลัง นอกจากนี้ บางครัวเรือนมีอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนถึงฐานะปานกลาง ในหมู่บ้านหนองจันทร์มีผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติจำนวน 11 คน แต่เนื่องจาก

ข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่ศึกษา และมีผู้หญิง 5 คน ที่มีความเต็มใจให้ข้อมูล จึงเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างเพียง 5 ครีวเรือนเท่านั้น

1. เหตุผลในการตัดสินใจแต่งงานกับชาวต่างชาติ

การเก็บข้อมูลภูมิหลังของผู้หญิงอีสานที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 5 คน ชี้ให้เห็นปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงอีสานซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 46 ปี (อายุระหว่าง 26 ปี ถึง 56 ปี) ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป. 4 ถึง ป.6) มีผู้หญิงเพียงคนเดียวเท่านั้นที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้หญิงส่วนใหญ่มีฐานะยากจนถึงฐานะปานกลาง ส่วนใหญ่เคยผ่านการแต่งงานกับผู้ชายชาวไทยมาแล้ว แต่ได้หย่าร้างกับสามีชาวไทย ก่อนที่จะมาพบและแต่งงานกับชายชาวต่างชาติ ผู้หญิงหลายคนมีลูกที่เกิดจากสามีชาวไทย และหลังจากหย่าร้างกับสามีชาวไทย พวกเขากลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูลูกเพียงลำพัง ผู้หญิงส่วนใหญ่เคยทำงานนอกบ้าน และพบกับสามีชาวต่างชาติในพื้นที่ ๆ ตนเองไปทำงานหรือรู้จักกันผ่านทางออนไลน์ ก่อนทั้งสองฝ่ายจะเดินทางมาทำความรู้จักกันในภายหลัง ผู้หญิงบางคนได้รับการแนะนำจากญาติชาวไทยที่มีสามีเป็นชาวต่างชาติมาก่อน เป็นผู้แนะนำให้รู้จักกับชายชาวต่างชาติ ข้อมูลภูมิหลังของผู้หญิงที่แต่งงานกับชายชาวต่างชาติ ข้อมูลภูมิหลังของผู้หญิงอีสานที่แต่งงานกับชายชาวต่างชาติ มีดังนี้

กรณีแรก แม่ทัย (นามสมมติ) อายุ 48 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ฐานะครอบครัวค่อนข้างยากจน สถานภาพก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติ เคยผ่านการสมรสกับชายไทยมาแล้ว และมีลูกสาว 1 คน แม่ทัยแยกกันอยู่กับสามีชาวไทยเมื่อปี 2545 และหย่าขาดกันอย่างเด็ดขาดในปี 2555 เนื่องจากสามีชาวไทยไม่ส่งเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ รวมทั้งสามีติดเหล้าและผลักภรรยาให้แม่ทัยรับผิดชอบเพียงคนเดียว ปี 2557 แม่ทัยเดินทางไปทำงานในร้านเสริมสวยที่จังหวัดภูเก็ต แม่ทัยได้เจอกับไมเคิล (นามสมมติ) สามีชาวต่างชาติ ซึ่งทำงานเป็นอาจารย์ที่โรงเรียนนานาชาติที่จังหวัดภูเก็ต แม่ทัยกับสามีชาวต่างชาติอยู่ด้วยกันหกปี ก่อนจะตัดสินใจแต่งงาน แม่ทัยเล่าว่าตัดสินใจแต่งงานกับสามีชาวต่างชาติ เพราะต้องการยกสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว สามีชาวต่างชาติดูแลเอาใจใส่แม่ทัยและครอบครัวของแม่ทัยเป็นอย่างดี ทำให้ครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ภายหลังจากแต่งงาน แม่ทัยลาออกจากงานมาเป็นแม่บ้าน โดยสามีชาวต่างชาติรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของครอบครัวทั้งหมด และส่งเสียเลี้ยงดูลูกสาวและพ่อแม่ของแม่ทัยด้วย ภาวะครอบครัวของแม่ทัยปัจจุบันคือต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูพ่อแม่และลูกสาว (จากการสัมภาษณ์แม่ทัย (นามสมมติ), วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีที่สอง แม่ลัย (นามสมมติ) อายุ 50 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ฐานะครอบครัวค่อนข้างยากจน สถานภาพก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติ เคยสมรสกับชายไทยมาแล้ว 3 ครั้ง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตคู่และไม่มีลูกด้วยกัน หลังหย่าร้างกับสามีคนที่ 3 ในปี 2545 แม่ลัยได้เดินทางไปทำงานที่กรุงเทพฯ เป็นพนักงานขายเสื้อผ้าในห้างสรรพสินค้าย่านสยามสแควร์ แม่ลัยได้เจอกับสามีคนที่ 4 ซึ่งเป็นชาวแคนาดา แม่ลัยจึงแต่งงานอยู่กินกันกับสามีชาวแคนาดาที่ประเทศไทยเป็นระยะเวลาหนึ่งปี สาเหตุที่เลือกแต่งงานกับสามีชาวแคนาดา เพราะเขาช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของแม่ลัยดีขึ้น เขาทำงานเป็นทนายความที่แคนาดา หลังจากแต่งงานกับสามีคนนี้ แม่ลัยก็ลาออกจากงานมาเป็นแม่บ้าน โดยสามีชาวแคนาดาส่งเสียเลี้ยงดูเดือนละ 30,000 บาท ต่อมาแม่ลัยทราบว่าสามีของตนติดต่อกับภรรยาชาวแคนาดาอยู่ และสาเหตุที่บินไปๆ มาๆ ระหว่างแคนาดากับประเทศไทย เพราะต้องการไปเดินทางไปพบภรรยาชาวแคนาดาที่ลูก แม่ลัยจึงตัดสินใจเลิกกับสามีชาวแคนาดาในปี 2550 ต่อมาแม่ลัยได้เดินทางไปทำงานที่ประเทศอังกฤษอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งที่นายจ้างเป็นผู้ออกใบอนุญาตการทำงานให้ หลังจากทำงานอยู่ที่อังกฤษได้สองปี แม่ลัยได้เจอกับสามีชาวต่างชาติคนที่สอง เขาเป็นชาวอังกฤษ หลังจากตกลงคบหาดูใจกันประมาณหกเดือน แม่ลัยก็ย้ายมาอาศัยอยู่ที่บ้านของสามีที่อังกฤษ และได้จัดงานแต่งงาน แต่ยังไม่ได้จดทะเบียนสมรส สาเหตุที่เลือกแต่งงานกับสามีชาวอังกฤษ เพราะเขามีฐานะดี เนื่องจากทำธุรกิจส่วนตัว และแม่ลัยเองก็ต้องการที่พำนักอยู่ต่างแดน การแต่งงานก็ทำให้แม่ลัยสามารถต่อวีซ่าที่ประเทศอังกฤษได้อย่างสะดวก ต่อมาในปี 2556 แม่ลัยก็เลิกกับสามีชาวอังกฤษ เนื่องจากว่าเขาบอกแม่ลัยว่าเขาเป็นเกย์ หลังจากเลิกกับสามีชาวอังกฤษ แม่ลัยก็ทำงานอยู่ที่อังกฤษอีกหนึ่งปี โดยอาศัยที่บ้านที่สามีชาวอังกฤษเช่าไว้ให้ จากนั้นแม่ลัยตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทย ปัจจุบันแม่ลัยแต่งงานอีกครั้งกับชาวเกาหลีใต้ เหตุผลที่เลือกแต่งงานกับชาวต่างชาติ เพราะต้องการยกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว (จากการสัมภาษณ์แม่ลัย (นามสมมติ), วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีที่สาม พี่นุ่น (นามสมมติ) อายุ 26 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ฐานะครอบครัวปานกลาง ไม่เคยแต่งงานมาก่อน พี่นุ่นแต่งงานกับชาวอเมริกัน เหตุผลที่เลือกแต่งงานกับชาวต่างชาติ เพราะรสนิยมส่วนตัวชอบฝรั่ง ตั้งที่พี่นุ่นเล่าว่า “มองว่าชาวต่างชาติดูดี หล่อ และมีความเป็นผู้ใหญ่ รวมทั้งคุณแม่ก็มีสามีเป็นชาวต่างชาติ เวลาเห็นสามีของคุณแม่ปฏิบัติกับเรา ทั้งที่ไม่ใช่ลูกสาวแท้ๆ แต่เขาให้ความเอาใจใส่ดูแลเรา ให้โอกาสการศึกษา และรักเราเหมือนลูกแท้ๆ ทำให้เราชอบชาวต่างชาติมากขึ้น อยากมีลูกเป็นลูกครึ่ง เพราะเด็กลูกครึ่งส่วนมากจะหน้าตาดี และได้เปรียบด้านภาษาที่สอง ทำให้ได้เปรียบในหลายด้าน และมักจะรับโอกาสในเรื่องต่างๆ มากกว่าเด็กทั่วไป” (จากการสัมภาษณ์พี่นุ่น (นามสมมติ), วันที่ 19 เดือนสิงหาคม 2564)

กรณีทีสี่ แม่เวย (นามสมมติ) อายุ 54 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ฐานะครอบครัวยากจน สถานภาพก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติคือ เคยสมรสกับชายไทยและมีลูกสาว 1 คน แต่แล้วก็ต้องเลิกรากันไป เนื่องจากว่าสามีก็เป็นเกษตรกร และฐานะทางบ้านค่อนข้างยากจนเหมือนกัน สามีติดสุราอย่างหนัก ปี 2545 แม่เวยจึงเดินทางเข้าไปทำงานที่กรุงเทพฯ และได้เป็นแม่บ้านให้กับเมียฝรั่ง ต่อมา ปี 2547 คุณนายฝรั่งได้แนะนำเพื่อนของสามีให้แม่เวยรู้จัก โดยบอกว่าเพื่อนของสามีอยากมาอยู่เมืองไทยและอยากมีคนดูแล จึงได้แนะนำให้แม่เวยได้รู้จัก หลังจากพูดคุยและทำความรู้จักกันเป็นเวลาคู่ปี ทั้งคู่ก็ตัดสินใจแต่งงาน เหตุผลที่แม่เวยตัดสินใจแต่งงานกับชาวต่างชาติ เพราะสามีชาวต่างชาติช่วยให้ความเป็นอยู่ของตัวเองดีขึ้น แม้จะไม่ได้ทำงาน ก็ไม่ลำบาก ปัจจุบันแม่เวยได้เลิกรากับสามีชาวต่างชาติ เนื่องจากว่าเธอมารู้ภายหลังว่า สามีชาวต่างชาติยังไม่ได้หย่าขาดจากภรรยา สามีของแม่เวยยังคงติดต่อและพูดคุยกับภรรยาและเดินทางกลับไปหาภรรยา ภายหลังจากการเลิกร้างกับสามีชาวต่างชาติ เขาก็ยังส่งเงินให้แม่เวยทุกเดือนๆ ละ 40,000 บาท (จากการสัมภาษณ์แม่เวย, (นามสมมติ), วันที่ 23 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีที่ห้า แม่เอี่ยม (นามสมมติ) อายุ 56 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ฐานะครอบครัวยากจนสถานภาพก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติคือเคยสมรสกับชายไทย แต่ก็ต้องผิดหวังจากการแต่งงานกับสามีชายไทยและเธอติดเชื้อเอชไอวี (HIV) จากสามี ทำให้เธอคิดอยากฆ่าตัวตายหลายครั้ง จนน้องสาวของเธอที่ทำงานอยู่ที่พืษยามารับเธอไปอยู่ด้วยกัน น้องสาวของเธอทำงานอยู่ที่บาร์แห่งหนึ่งในพืษยาจึงทำให้ได้สามีฝรั่ง น้องสาวของแม่เอี่ยมได้ติดต่อกับชาวต่างชาติให้แม่เอี่ยม หลังจากนั้นแม่เอี่ยมก็ได้ติดต่อกับชายต่างชาติคนนี้เป็นเวลานานสี่ปี ทำให้เธอชอบฝรั่งคนนี้ ทั้งด้านความคิด ทัศนคติ และนิสัยที่สนุกร่าเริงและเข้ากับคนอื่นได้ดี ในปี 2556 เขาก็ตัดสินใจมาหาแม่เอี่ยมที่เมืองไทย แม่เอี่ยมจึงเล่าให้เขาฟังเรื่องที่เธอติดเชื้อเอชไอวีจากสามีคนไทย และเคยคิดฆ่าตัวตายหลายครั้ง แต่เขาก็ยังมาหาเธอและตัดสินใจแต่งงานกับเธอ แม่เอี่ยมบอกว่าชอบชาวต่างชาติ เพราะชายชาวต่างชาติไม่ยึดติดกับอดีต เขาจะมองเรื่องอนาคตและสนใจเรื่องของปัจจุบันมากกว่า (จากการสัมภาษณ์แม่เอี่ยม, (นามสมมติ), วันที่ 22 เดือนมิถุนายน 2564)

สำหรับชายชาวต่างชาติที่แต่งงานกับผู้หญิงอีสาน มีอายุเฉลี่ยประมาณ 55 ปี (อายุระหว่าง 32 ปี ถึง 78 ปี) ส่วนใหญ่เป็นชายชาวตะวันตก และมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศแถบยุโรปและสหรัฐอเมริกา ข้อมูลพื้นฐานของสามีชาวต่างชาติ ได้แก่ (1) ไมเคิล (นามสมมติ) สามีของแม่ทัย อายุ 49 ปี เป็นชาวอังกฤษ อาชีพคือครูสอนวิชาการบริหารธุรกิจ (2) โช (นามสมมติ) สามีของแม่ถ้อย อายุ 42 ปี เป็นชาวเกาหลีใต้ อาชีพคือเกษตรกร (3) ดิน (นามสมมติ) สามีของพี่นุ่น อายุ 32 ปี เป็นชาวอเมริกัน อาชีพคือผู้ประกอบการร้านอาหาร (4) มาร์ติน (นามสมมติ) สามีของแม่เวย อายุ 76 ปี เป็นชาวอเมริกัน อาชีพคือครูสอนคณิตศาสตร์ (ปัจจุบันเกษียณอายุ) (5) บรูโน (นามสมมติ) สามีของแม่เอี่ยม อายุ 78 ปี เป็นชาวสวีเดน อาชีพคือพนักงานขับรถไฟ (ปัจจุบันเกษียณอายุ)

สำหรับรูปแบบการแต่งงานระหว่างผู้หญิงอีสานกับชายชาวต่างชาตินั้น ได้แก่

(1) การแต่งงานและจดทะเบียนสมรสที่ประเทศภูมิลำเนาของสามี ได้แก่ กรณีแม่เลี้ยงกับโซ จดทะเบียนสมรสที่เกาหลี จัดงานแต่งงานที่ประเทศเกาหลีใต้ และมีการผูกข้อมือที่ประเทศไทย ปัจจุบันทั้งคู่แยกกันอยู่ (ไม่ได้เลิกกัน) เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้การเดินทางมาประเทศไทยไม่ได้ การประกอบอาชีพปัจจุบันของแม่เลี้ยงคือแม่บ้าน กรณีพินุ่นกับดิน จดทะเบียนสมรสที่ประเทศสหรัฐอเมริกา จัดงานแต่งงานที่สหรัฐอเมริกา และมาจัดงานแต่งงานตามประเพณีไทยที่ประเทศไทย ปัจจุบันทั้งคู่แยกกันอยู่ (ไม่ได้เลิกกัน) เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้การเดินทางมาประเทศไทยไม่ได้ การประกอบอาชีพปัจจุบันของพินุ่นคือธุรกิจส่วนตัว (ร้านอาหาร) กรณีแม่อ้อมกับบรูโน่ จดทะเบียนสมรสและจัดงานแต่งงานที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ปัจจุบันทั้งคู่อาศัยอยู่ร่วมกันที่ประเทศไทย การประกอบอาชีพปัจจุบันของแม่อ้อมคือธุรกิจส่วนตัว (ผู้ให้บริการสระว่ายน้ำในหมู่บ้าน)

(2) ไม่ได้จัดงานแต่งงาน และไม่ได้จดทะเบียนสมรส ได้แก่ แม่เียวกับ มาร์ติน ปัจจุบันทั้งคู่แยกกันอยู่ เนื่องจากแม่เียวมาพบภายหลังการตกลงอยู่กินเป็นคู่ชีวิตว่า มาร์ตินยังไม่หย่าร้างกับภรรยาคนเดิม แต่เขายังส่งเสียเงินค่าเลี้ยงดูให้แม่เียวเดือนละ 40,000 บาท การประกอบอาชีพปัจจุบันของแม่เียวคือธุรกิจส่วนตัว (ร้านมินิมาร์ท)

(3) จัดงานแต่งงานตามประเพณีไทย แต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ได้แก่ กรณีแม่ทัยกับ ไมเคิลไม่ได้จดทะเบียนสมรส แต่จัดงานแต่งงานตามประเพณีไทย ปัจจุบันทั้งคู่อาศัยอยู่ร่วมกันที่ประเทศไทย การประกอบอาชีพปัจจุบันของแม่ทัยคือแม่บ้าน

การศึกษาพบว่า การแต่งงานระหว่างผู้หญิงอีสานกับชายชาวต่างชาติ เหตุผลหลักเป็นเหตุผลด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้หญิงอีสานส่วนมากฐานะยากจน จบการศึกษาระดับไม่สูงนัก และมีอายุมากแล้ว อีกทั้งมีการะรับผิดชอบมาก พวกเขาจึงมีแรงกดดันทางเศรษฐกิจสูงในการดำรงชีพ นอกจากนี้ ผู้หญิงอีสานส่วนใหญ่เคยผ่านการแต่งงานกับผู้ชายไทยมาแล้วแต่ไม่ประสบผลสำเร็จในชีวิตคู่ ทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องการแต่งงานกับผู้ชายชาวต่างชาติ เพราะมองว่าผู้ชายชาวต่างชาติสามารถช่วยเหลือพวกเขาในด้านเงินทองและชีวิตความเป็นอยู่ได้ รวมถึงผู้ชายต่างชาติให้เกียรติเธอในฐานะภรรยา และยอมรับลูกติดที่เกิดจากสามีเดิมของเธอเป็นสมาชิกในครอบครัวข้ามวัฒนธรรมด้วย เหตุผลต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแม่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญเป็นอันดับแรก แต่ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมก็มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้หญิงเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น ภายหลังจากแต่งงานกับสามีชาวต่างชาติ ผู้หญิงอีสานกับสามีชาวต่างชาติส่วนใหญ่ย้ายถิ่นมาพำนักอาศัยในชุมชนบ้านหนองจันทร์ พวกเขาบอกว่าไม่ต้องการย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ต่างประเทศ ด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น ไม่ชำนาญภาษาต่างประเทศ ผู้หญิงต้องรับภาระดูแลครอบครัวเดิมของตนที่มีพ่อแม่ที่อายุมากแล้ว และต้องดูแลลูกที่ยังอยู่ในวัยเรียน ผู้หญิงไม่ต้องการแบกรับภาระค่าครองชีพในต่างประเทศที่สูง รวมถึงการที่สามีชาวต่างชาติต้องการอาศัยอยู่ในประเทศไทย หรือบางคนสมัครใจเดินทางไปกลับระหว่างชุมชนอีสานกับประเทศบ้านเกิดของตนเอง

จากการที่ผู้หญิงอีสานให้สามีชาวต่างชาติเป็นฝ่ายย้ายถิ่นฐานมาอยู่กับเธอในชุมชนหมู่บ้านอีสาน แวดล้อมด้วยเครือข่ายของภรรยา จึงเป็น “การแต่งงานแบบแต่งงานเข้า” ตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมชนบทภาคอีสานที่ให้ความสำคัญกับญาติทางฝ่ายผู้หญิง (ยศ สันตสมบัติ, 2537) ภายหลังจากแต่งงาน พวกเขาแสดงบทบาทเป็น “เมียที่ดี” ของชายชาวต่างชาติ ควบคู่ไปกับการเป็น “ลูกสาวผู้กตัญญู” และ “แม่ที่ดี” ตามคตินิยมของสังคมไทย (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2543)

2. บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามชาติ

จากการสัมภาษณ์ในเรื่องการแบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างผู้ชายและผู้หญิง (gender division of labour) ภายในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม 5 ครอบครัวในหมู่บ้านหนองจันทร์ พบว่าสามีชาวต่างชาติเป็นผู้หารายได้เลี้ยงดูครอบครัวเป็นหลัก ส่วนผู้หญิงอีสานเป็นแม่บ้าน และใช้เงินที่ได้รับจากสามีในการดำรงชีพ ผู้หญิงอีสาน 4 ใน 5 คน เลือกที่จะลาออกจากงานมาเป็นแม่บ้านภายหลังจากแต่งงานกับชายชาวต่างชาติ ผู้หญิงส่วนใหญ่รับผิดชอบงานภายในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นงานด้านการผลิตซ้ำ (reproduction) การดูแล (care giving) การทำอาหาร การทำความสะอาดบ้าน การซักรีดเสื้อผ้า การดูแลลูก การปรนนิบัติสามี รวมถึงการดูแลพ่อแม่ของตนเอง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการแบ่งงานกันทำภายในครอบครัวข้ามชาติ รวม 5 ครัวเรือน

บทบาท หน้าที่	การ จัดเก็บ ที่นอน	ดูแล ลูก	งาน ประดิษฐ์	งาน ช่าง	ซื้อ ของ	ดูแล ต้นไม้	ทำกับข้าว	ซัก เสื้อผ้า	จัดเก็บ บ้าน	ล้าง จาน
แม่ทัย	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
สามี แม่ทัย	-	-	✓	✓		✓	✓	-	✓	-
แม่ลัย	✓	(ไม่มีลูก)	-	-	-	-	✓	(จ้าง)	(จ้าง)	(จ้าง)
สามีแม่ ลัย	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-
พี่น้อง	✓	(ไม่มีลูก)	✓	✓	(จ้าง)	(จ้าง)	(จ้าง)	(จ้าง)	(จ้าง)	(จ้าง)
สามีพี่ น้อง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
แม่โย	✓	✓	-	(จ้าง)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
สามีแม่ โย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
แม่อ้อม	✓	(ไม่มีลูก)	-	-	✓	(จ้าง)	(จ้าง)	(จ้าง)	✓	✓
สามี แม่อ้อม	-	-	✓	✓	✓	-	-	-	-	-

ที่มา: จากการเก็บข้อมูล โดยปรารภนา สมนึก ปี 2564 ในหมู่บ้านหนองจันทร์

ผู้หญิงหลายคนต่อรองกับสามีเพื่อให้สามีร่วมรับผิดชอบงานบ้านด้วย ทำให้การแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมไม่ได้มีรูปแบบที่ตายตัว (stereotype) หรือไม่ได้เป็นการแบ่งงานกันทำตามเพศแบบตายตัวที่กำหนดให้ผู้ชายทำงานนอกบ้านเพียงฝ่ายเดียว ส่วนผู้หญิงรับผิดชอบงานบ้านฝ่ายเดียว (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2543) ในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมบางครอบครัว ผู้หญิงใช้วิธีการจ้างแรงงานรับจ้างมาช่วยทำงานบ้านแทนเธอ ผู้หญิงบางคนเลือกที่จะทำงานนอกบ้านต่อไป เช่น พี่นุ่น ซึ่งตัวเธอกับสามีทำงานนอกบ้าน เธอได้จ้างแม่บ้านมาทำงานบ้านแทน ในกรณีผู้หญิงบางคนเจ็บป่วยและไม่มีความพร้อมที่จะทำงานบ้านได้ เช่น แม่ลัยป่วยเป็นโรคคลื่นหัวใจรั่ว ทำให้ไม่สามารถทำงานหนัก แม่ลัยจึงได้จ้างแม่บ้านมาทำงานบ้านเป็นบางครั้งและสามีของแม่ลัยช่วยทำงานบ้านบางอย่าง อย่างไรก็ตาม การถ่ายโอนภาระรับผิดชอบจากภรรยาไปสู่แรงงานรับจ้างเกิดขึ้นได้ในกรณีที่ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนั้นดีพอ จึงสามารถจ้างแรงงานมาช่วยทำงานบ้านได้ แต่ในหลายครอบครัวที่ไม่ได้มีการจ้างแรงงานรับจ้างมาทำงานบ้าน ก็มักจะมีการต่อรองให้สามีชาวต่างชาติร่วมรับผิดชอบงานบ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการต่อรองของผู้หญิงอีสานที่แต่งงานกับชายชาวต่างชาติ

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

การศึกษานี้ได้จำแนกความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเดิมของผู้หญิงอีสานกับสามีชาวต่างชาติ

กรณีครอบครัวของแม่ทัยกับสามีชาวอังกฤษ

เนื่องจากสามีของแม่ทัยเป็นลูกครึ่ง (แม่เชื้อชาติอินเดีย ส่วนพ่อเชื้อชาติอังกฤษ) ทำให้ครอบครัวของสามีแม่ทัย มีวัฒนธรรมบางด้านที่คล้ายวัฒนธรรมไทย เช่น การเคารพผู้ใหญ่ ความนอบน้อม แต่กระนั้นก็ดี สามีของแม่ทัยก็ยังมีปัญหาไม่ลงรอยกับญาติของแม่ทัย เนื่องจากข้อขัดแย้งเรื่องเงิน เพราะญาติของแม่ทัยชอบมาขยืมเงินเป็นเวลานาน เมื่อแม่ทัยไปทวงถามเรื่องเงินที่ญาติขยืมไป ญาติของแม่ทัยก็มักพูดจาในลักษณะตัดพ้อว่า “เมื่อมีกินมีใช้ ได้ดีแล้ว สัมญาติพี่น้อง” กลายเป็นปัญหาหลักที่ทำให้สามีและแม่ทัยมีปากเสียงกันบ่อยครั้ง สามีของแม่ทัยไม่อยากให้ญาติของแม่ทัยขยืมเงิน ทำให้ความสัมพันธ์ของสามีกับญาติของแม่ทัยไม่ดีนัก นอกจากนี้ สามีกับญาติของแม่ทัยยังมีเรื่องไม่พอใจกัน เพราะลูกชายของญาติแม่ทัย มักจะแสดงกิริยาไร้มารยาทกับลูกสาวของแม่ทัย ทำให้สามีของแม่ทัยไม่พอใจ (จากการสัมภาษณ์แม่ทัย (นามสมมติ) , วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีครอบครัวของแม่ไยกับสามีชาวอเมริกัน

แม่ไยเล่าว่า ความสัมพันธ์ของครอบครัวเดิมกับสามีชาวอเมริกันไม่ราบรื่นนัก เนื่องจากวัฒนธรรมแตกต่างกัน สามีของเธอไม่เปิดใจรับวัฒนธรรมไทย อีกทั้งเขามีนิสัยชอบสูบบุหรี่จัดภายในบ้าน สามีของเธอไม่สนใจญาติของแม่ไย และไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวเดิมของแม่ไย จึงทำให้ครอบครัวเดิมของแม่ไยกับสามีรู้สึกห่างเหินกัน เวลาเจอหน้ากัน จึงแค่ยิ้มให้กันเท่านั้น แม่ไยจึงไม่อยากพาสามีมาเจอญาติ นอกจากนั้น สามีของเธอกับญาติยังคงเคยมีปัญหาขัดแย้งกัน เรื่องการแบ่งมรดกที่ดินไม่ลงตัว และมีปัญหาเรื่องเงิน ที่ญาติของแม่ไยมาขยืมไปหลายครั้ง (จากการสัมภาษณ์แม่ไย (นามสมมติ), วันที่ 23 เดือนมิถุนายน 2564)

นอกจากนั้น ลูกสาวของแม่ไยเล่าว่า เธอไม่ชอบสามีชาวต่างชาติของแม่ไย เพราะ “สามีของแม่เป็นคนในโลกส่วนตัวสูง และไม่ชอบให้คนอื่นมาที่บ้าน แม้แต่ลูกสาวของแม่ไย เขายังมองเป็นคนอื่น มีครั้งหนึ่งที่ลีมกุญแจเข้าบ้าน ไปเคาะประตูเรียกเขาให้เปิดประตู เขาก็ไม่เปิด บอกว่าเป็นความผิดของเธอเองที่ลีมกุญแจไว้ในบ้าน” ทำให้เธอต้องรอแม่ไยที่ไปทำธุระนอกบ้านกลับมาบ้าน เธอจึงได้เข้าบ้าน และยังมีช่วงลูกสาวแม่ไยไม่สบาย เขายังใช้ให้เธอดูบ้าน ทั้งๆ ที่แม่ไยก็จ้างแม่บ้านมาทำความสะอาดบ้านแล้ว (จากการสัมภาษณ์ลูกสาวของแม่ไย , วันที่ 19 เดือนสิงหาคม 2564)

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวของสามีชาวต่างชาติกับผู้หญิงอีสาน

กรณีแม่เลี้ยงกับครอบครัวของสามีชาวเกาหลีใต้ ความสัมพันธ์ของแม่เลี้ยงกับแม่ของสามีไม่ลงรอยกัน เพราะปัญหา “แม่ผิว-ลูกสะใภ้” ดังที่แม่เลี้ยงเล่าว่า “ตอนที่แม่เลี้ยงไปอยู่ประเทศเกาหลีใต้ ทั้งแม่เลี้ยงและสามีทำงานนอกบ้าน ทำให้แม่เลี้ยงไม่ได้มีเวลาดูแลบ้านให้ดี แม่ของสามีจึงชอบบ่นแม่เลี้ยงเป็นประจำ สามีของแม่เลี้ยงจึงให้เธอลาออกจากงาน มาทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน แต่แม่สามีก็ยังบ่นว่าแม่เลี้ยงไม่แบ่งเบาภาระและไม่ช่วยสามีทำมาหากิน”

นอกจากนี้ แม่เลี้ยงเล่าว่า แม่ของสามีไม่ชอบแม่เลี้ยง เพราะแม่เลี้ยงอายุมากแล้ว ไม่สามารถจะมีลูกกับสามีได้ ช่วงงานเทศกาลของเกาหลีใต้ ลูกสะใภ้เกาหลีต้องเป็นคนเข้าครัวทำอาหารล้างจาน ทำทุกอย่างคนเดียว เมื่อสามีของแม่เลี้ยงจะมาช่วยแม่เลี้ยงทำงาน แม่สามีก็จะแสดงความไม่พอใจ แม่สามีให้เหตุผลว่า “งานบ้าน ไม่ใช่งานของผู้ชาย” ด้วยเหตุผลที่แม่เลี้ยงเข้ากับแม่สามีไม่ได้ และต่อมาแม่เลี้ยงพบว่าตนเองป่วยเป็นโรคคลื่นหัวใจรั่ว แม่เลี้ยงจึงตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทย โดยไม่เดินทางไปประเทศเกาหลีอีกเลย ส่วนสามีของแม่เลี้ยงเลือกที่จะใช้ชีวิตครอบครัวแบบ “อยู่ร่วมกันบางเวลา และแยกกันอยู่บางเวลา” โดยสามีจะอยู่ที่ประเทศไทยกับแม่เลี้ยงเก้าเดือน และเดินทางกลับไปอยู่ที่เกาหลีใต้สามเดือน เพื่อช่วยครอบครัวของเขาทำเกษตรกรรม (จากการสัมภาษณ์แม่เลี้ยง (นามสมมติ), วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างสามีชาวต่างชาติและผู้หญิงอีสาน มีทั้งความสัมพันธ์เชิงร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยกัน การแลกเปลี่ยนต่างตอบแทน รวมถึงปัญหาความขัดแย้ง ดังนี้

กรณีแม่หยัดกับสามีชาวอังกฤษ ปัญหาเรื่องเงินและเครือญาติของแม่หยัด ทำให้แม่หยัดกับสามีมีปากเสียงกันบ่อยครั้ง เนื่องจากแม่หยัดเอาเงินของสามีไปให้ญาติยืม แล้วญาติไม่คืน ซึ่งความขัดแย้งนี้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในชีวิตคู่ของแม่หยัดกับสามีชาวต่างชาติด้วย (จากการสัมภาษณ์แม่หยัด (นามสมมติ), วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีแม่เลี้ยงกับสามีชาวเกาหลีใต้ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สามีภรรยาค่อนข้างราบรื่น ไม่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน นอกจากเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เช่น การอาบน้ำ เนื่องจากสามีของแม่เลี้ยงไม่ชอบอาบน้ำ เพราะเคยชินกับการอยู่ในประเทศเกาหลีที่อากาศหนาว (จากการสัมภาษณ์แม่เลี้ยง (นามสมมติ), วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีพ่อกับสามีชาวอเมริกัน ความสัมพันธ์ไม่ราบรื่น มักมีเรื่องทะเลาะกัน เพราะทั้งคู่ทำงานนอกบ้าน ทำให้พ่อกับสามีไม่มีเวลาทำงานบ้าน แม้จะมีการจ้างแม่บ้านมาทำความสะอาดบ้าน แต่สามีของพ่อกับสามีไม่ชอบให้คนภายนอกเข้ามาในบ้าน เพราะเขามองว่าบ้านเป็นพื้นที่ส่วนตัว นอกจากนี้ พ่อกับสามีเคยมีความขัดแย้งกันเรื่องการมีลูก เนื่องจากพ่อกับสามีอยากมีลูก แต่สามีของเธอยังไม่ยอมมีลูก เพราะเขาคิดว่ายังไม่พร้อม และต้องการสร้างฐานะให้มั่นคงก่อน ทำให้เวลาที่พูดเรื่องการมีลูก ทั้งคู่จะมีปากเสียงกัน (จากการสัมภาษณ์พ่อกับสามี (นามสมมติ), วันที่ 19 เดือนสิงหาคม 2564)

กรณีแม่อ้อมกับสามีชาวสวีเดนแลนด์ ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ไม่ราบรื่นนัก เนื่องจากแม่อ้อมกับสามีมักจะมีปากเสียงกัน เพราะแม่อ้อมชอบแอบไปเล่นการพนัน แม่อ้อมเคยเป็นหนี้หลายหมื่นบาทจากการเล่นไพ่ แม้ว่าสามีจะใช้หนี้ให้แม่อ้อมไปแล้วหลายครั้งเพราะเขาไม่ชอบการเป็นหนี้ แต่แม่อ้อมก็ยังแอบไปเล่นไพ่จนมีหนี้สินอีก บางครั้งแม่อ้อมแอบเอาเงินที่สามีให้เธอเก็บไว้ไปเล่นไพ่หรือเอาไปใช้หนี้สินเดิม บางครั้งเธอโกหกว่าเอาเงินไปซื้อของให้หลานสาวบ้าง หรือซื้อของให้ญาติบ้าง มีครั้งหนึ่งแม่อ้อมไปเล่นไพ่วันทั้งคืนจนไม่ได้กลับบ้าน และไม่กล้าบอกความจริงกับสามี ทำให้เขาโกรธและเข้าใจผิดว่าเธอคบชู้กับผู้ชายคนอื่น จนทำให้เขาขอหย่ากับเธอ แต่ทั้งแม่อ้อมกับสามีก็สามารถปรับความเข้าใจกันได้ในเวลาต่อมา การที่แม่อ้อมต่อรองกับสามีชาวต่างชาติได้ เป็นเพราะเขาเคยมีภรรยาฝรั่งและเคยหย่าร้างกับภรรยาฝรั่ง เพราะทั้งคู่ทำงานจนไม่มีเวลาและไม่เข้าใจกัน เมื่อเขาตัดสินใจมาแต่งงานกับแม่อ้อม เขามองว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้และแม่อ้อมเอาใจใส่ดูแลเขามากกว่าภรรยาฝรั่ง อย่างไรก็ตาม แม่อ้อมยังคงแอบไปเล่นไพ่เป็นครั้งคราว แต่จำกัดเวลาเล่นไพ่ไม่ให้เกินครึ่งละสองถึงสามชั่วโมง โดยแม่อ้อมเลือกที่จะโกหกสามีว่าไปเที่ยวเล่นบ้านญาติเท่านั้น (จากการสัมภาษณ์แม่อ้อม (นามสมมติ), วันที่ 23 เดือนมิถุนายน 2564)

การปรับตัวภายในครอบครัวข้ามวัฒนธรรม

“การปรับตัวภายในครอบครัวข้ามวัฒนธรรม” ในที่นี้ ได้แก่ การที่สมาชิกในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม พยายามเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเดิม หรือแม้แต่การสร้างข้อตกลงร่วมกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว รวมถึงการปรับตัวระหว่างสามีชาวต่างชาติกับครอบครัวเดิมของภรรยา เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกัน การปรับตัวในแต่ละครอบครัวอาจได้ผลลัพธ์แตกต่างกัน บางครอบครัวอาจเข้าใจกันมากขึ้น แต่บางครอบครัวอาจไม่สามารถเข้าใจกันได้ ดังนี้

กรณีครอบครัวของแม่ทัยและสามีชาวชาวอังกฤษ

การปรับตัวของสามีชาวอังกฤษกับครอบครัวเดิมของแม่ทัย เป็นการปรับตัวด้านภาษาในการสื่อสาร บางครั้งแม่ทัยทำหน้าที่เป็นล่าม ช่วยแปลภาษาอังกฤษให้ และสามีของแม่ทัยก็ฝึกพูดภาษาไทยด้วย เขาจึงพอพูดไทยได้บางคำและสามารถฟังภาษาไทยบางคำ เวลาที่แม่ทัยไม่อยู่บ้าน สามีและคนในครอบครัวจะใช้ภาษามือ สลับกับคำภาษาไทยบางคำ (จากการสัมภาษณ์แม่ทัย (นามสมมติ), วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีครอบครัวของแม่ลัยกับสามีชาวเกาหลีใต้

ครอบครัวของแม่ลัยกับสามีชาวเกาหลีใต้ไม่มีการปรับตัว เพราะสามีของแม่ลัยไม่ได้อยู่เมืองไทยถาวร เพราะเขาต้องเดินทางไปกลับประเทศเกาหลีกับประเทศไทย เพื่อช่วยครอบครัวที่ประเทศเกาหลีใต้ทำการเกษตร เนื่องจากครอบครัวของแม่ลัยไม่คุ้นเคยกับภาษาเกาหลี เวลาแม่ลัยไม่อยู่บ้าน คนในครอบครัวกับสามีของแม่ลัยจะเพียงยิ้มให้กันเท่านั้น หรือบางครั้งก็ใช้ภาษามือในการสื่อสาร (จากการสัมภาษณ์แม่ลัย (นามสมมติ), วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีครอบครัวพินุ่นกับสามีชาวอเมริกัน

ครอบครัวพินุ่นกับสามีชาวอเมริกันไม่ได้ปรับตัวมากนัก เนื่องจากพินุ่นกับสามีส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่บ้านที่พัทยา นานๆ จะกลับมาพักอาศัยที่บ้านหนองจันทร์ และแม่ของพินุ่นก็สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ (จากการสัมภาษณ์พินุ่น (นามสมมติ), วันที่ 19 เดือนสิงหาคม 2564)

กรณีครอบครัวของแม่ไยกับสามีชาวต่างชาติ

การปรับตัวในครอบครัวของแม่ไยกับสามีชาวต่างชาติเป็นเรื่องยาก เพราะสามีของแม่ไยชอบสุขบุรีจัดในบ้าน ทำให้คนในครอบครัวของแม่ไยไม่พอใจ ดังนั้นลูกสาวของแม่ไยจึงแยกตัวออกไปอยู่ต่างหาก จากปัญหาที่ครอบครัวเดิมของแม่ไยกับสามีไม่ถูกกัน ครอบครัวแม่ไยกับสามีต่างชาติจึงตัดสินใจแยกกันอยู่กับครอบครัวเดิมของแม่ไย (จากการสัมภาษณ์แม่ไย (นามสมมติ), วันที่ 23 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีครอบครัวของแม่อ้อมกับสามีชาวสวีเดน

สามีของแม่อ้อมกับครอบครัวเดิมของแม่อ้อมไม่ได้ปรับตัวมากนัก เพราะแม่อ้อมอยู่กับสามีเพียงสองคน การปรับตัวระหว่างแม่อ้อมกับสามี เกิดจากแม่อ้อมติดเชื้อเอชไอวี (HIV) จากอดีตสามีชาวไทยที่เลิกกันไปแล้ว ดังนั้นเวลารับประทานร่วมกับสามีต่างชาติ แม่อ้อมจะใช้ช้อนกลาง และใช้การถอดแวนการมีเพศสัมพันธ์ หรือถ้าจะมีเพศสัมพันธ์ก็ต้องสวมถุงยางอนามัย การซักเสื้อผ้า แม่อ้อมจะแยกเสื้อผ้าของเธอกับของสามีก่อนซักเสมอ การใช้สิ่งของ เช่น สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน จะแยกของใช้ ของใช้ส่วนตัวแม่อ้อมจะเป็นสีเขียว และของใช้ส่วนตัวสามีแม่อ้อมจะเป็นสีขาวย (จากการสัมภาษณ์แม่อ้อม (นามสมมติ), วันที่ 23 เดือนมิถุนายน 2564)

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของผู้หญิงอีสานกับสามีชาวต่างชาติ กับเครือข่ายของทั้งสองฝ่าย แสดงให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนในความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เนื่องจากความแตกต่างด้านภาษา จารีตประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมทางสังคม ระดับการศึกษา และระดับความคาดหวังที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้สมาชิกครอบครัวมีความคาดหวังต่อคู่ครองและเครือญาติต่างกัน

พื้นฐานโครงสร้างครอบครัวชนบทอีสานเป็นสังคมเกษตรกรรม และมีโครงสร้างครอบครัวแบบครอบครัวขยาย (extended family) ซึ่งมีสมาชิกครอบครัวหลายรุ่นอาศัยอยู่ร่วมกัน เน้นการให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสและความเป็นเครือญาติ ครอบครัวเป็นทั้งหน่วยของการผลิตและหน่วยของการบริโภค ที่สมาชิกครอบครัวมีพันธะผูกพันที่เหนียวแน่น และมีหน้าที่ต้องคอยสนับสนุนกัน รวมถึงการอุปถัมภ์กันในหมู่เครือญาติ (ยศ สันตสมบัติ, 2537; วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2543) การแต่งงานของผู้ชายชาวต่างชาติ แล้วย้ายเข้ามาอยู่ในครอบครัวของผู้หญิงอีสาน แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของครอบครัวขยายแบบใหม่ ที่มีคนหลายเชื้อชาติและอายุอยู่ร่วมกันในบ้าน

อย่างไรก็ดี ในช่วง 50 ปีหลังทศวรรษ 2560 เป็นต้นมา การพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่และการพัฒนาสู่ความเป็นเมือง ส่งผลให้โครงสร้างครอบครัวในชนบทเปลี่ยนแปลงไป เช่น เกิดครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) มากขึ้นในชนบท ภาพอุดมคติของครอบครัวที่พ่อแม่ลูกอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นในบ้านค่อยๆ เปลี่ยนไป เนื่องจากผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น เกิดครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยวและแม่เลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น เกิดครอบครัวที่คนสองคนอยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงานมากขึ้น (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2543) บางครอบครัวสมาชิกไม่ได้อยู่ร่วมกันพร้อมหน้า เพราะผู้คนมีการเดินทางย้ายถิ่นมากขึ้น นอกจากนี้ การให้ความสำคัญกับเครือญาติลดลง เพราะผู้คนหันไปพึ่งพารัฐสวัสดิการมากขึ้น (วัฒนา สุภักดิ์, 2559) ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทดังกล่าว การศึกษานี้พบว่า ครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย แต่มีลักษณะบางประการที่แตกต่างจากครอบครัวขยายแบบเดิม เนื่องจากมีสมาชิกหลายเชื้อชาติและอายุอยู่ร่วมกัน แต่เน้นการให้ความสำคัญของสามีชาวต่างชาติและภรรยาเป็นหลัก และให้ความสำคัญกับพ่อแม่และลูกติดของภรรยาในลำดับรองลงมา และให้ความสำคัญกับเครือญาติของภรรยาในลำดับน้อยที่สุด

3. การแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนระหว่างหญิงไทยกับสามีชาวต่างชาติ

การศึกษาพบว่าครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนต่างตอบแทน (reciprocal exchange) ระหว่างผู้หญิงอีสานกับชายชาวต่างชาติในลักษณะที่เท่าเทียม แม้ว่าชายชาวต่างชาติจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าอย่างเห็นได้ชัด และเขาให้การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจแก่ผู้หญิงอีสาน แต่ผู้หญิงอีสานก็มีการแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนแก่ชายชาวต่างชาติ ด้วยการแสดงบทบาทเป็นภรรยาที่ดี การให้ความรัก การดูแลเอาใจใส่ในชีวิตความเป็นอยู่ของสามี การดูแลงานบ้าน รวมทั้งการให้ความเป็นมิตรไมตรีในฐานะของผู้เป็นเจ้าของบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ชายชาวต่างชาติต้องการ ดังนี้

กรณีแม่ทัยกับไมเคิล

แม่ทัยกับไมเคิลคบหากันเป็นเวลานานก่อนที่จะตกลงแต่งงานกัน แต่ทั้งคู่ยังไม่ได้จดทะเบียนสมรส ไมเคิลมีฐานะทางเศรษฐกิจดี จึงช่วยเหลือครอบครัวของแม่ทัยได้ ไมเคิลเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวภายหลังการแต่งงาน แม่ทัยลาออกจากงานมาเป็นแม่บ้านและดูแลสามี ซึ่งเป็นข้อตกลงที่แม่ทัยกับสามีตกลงกันไว้ก่อนแต่งงาน เธอเล่าว่าถึงแม้จะต้องดูแลทั้งครอบครัวแต่ไม่เคยบกร่องต่อหน้าที่ภรรยาที่จะต้องพึงปฏิบัติต่อสามี เช่น ดูแลบ้าน การทำอาหาร ดูแลเสื้อผ้าของสามี และคอยให้กำลังใจยามสามีเหนื่อยล้า และเนื่องจากไมเคิลเป็นคนที่ไม่ค่อยใส่ใจเรื่องอาหาร และคอยระวังไม่ให้เขาแพ้อาหาร (จากการสัมภาษณ์แม่ทัย (นามสมมติ) , วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีศึกษาแม่เลี้ยงกับโซ

แม่เลี้ยงกับโซ สามีชาวเกาหลีใต้คบหาดูใจกัน 1 ปี ก่อนตัดสินใจแต่งงานในช่วงเวลาที่วีซ่าเข้าประเทศเกาหลีใต้ของแม่เลี้ยงใกล้ครบกำหนดเวลาต่ออายุ หลังจากแต่งงานแล้ว แม่เลี้ยงก็ยังคงทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับสามี แต่แม่เลี้ยงต้องทำงานบ้านและดูแลสามีด้วย หลังจากแต่งงานไม่นาน แม่เลี้ยงมีความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกับแม่สามี แม่เลี้ยงจึงลาออกจากงานและเดินทางกลับมาอยู่ที่ประเทศไทยพร้อมกับสามี ต่อมาแม่เลี้ยงเป็นโรคคลื่นหัวใจรั่ว ทำให้ไม่สามารถทำงานหนักได้ สามีจึงเป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายต่างๆ รวมทั้งช่วยทำงานบ้านบางครั้ง แม่เลี้ยงจ้างหลานสาวมาทำงานบ้านให้บางครั้ง แต่แม่เลี้ยงยังคงรับผิดชอบงานบ้านบางอย่าง เช่น การซักเสื้อผ้าของสามีและการเตรียมอาหารของสามี (จากการสัมภาษณ์แม่เลี้ยง (นามสมมติ), วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีศึกษาแม่เฒ่ากับมาร์ติน

หลังจากที่แต่งงานกับมาร์ติน ฐานะความเป็นอยู่ของแม่เฒ่าดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เพราะสามีฐานะทางเศรษฐกิจดี สามีช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจของครอบครัว แม่เฒ่าจึงดูแลเอาใจใส่สามีในเรื่องสุขภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ของสามี ดูแลบ้าน รวมถึงการขับรถพาสามีออกไปข้างนอก แม่เฒ่ามีหน้าที่พาสามีทำกายภาพบำบัด เนื่องจากว่าขาของเขาไม่แข็งแรงและต้องไปตรวจสุขภาพเป็นประจำ เพราะเขาสูบบุหรี่และดื่มจัด (จากการสัมภาษณ์แม่เฒ่า (นามสมมติ), วันที่ 23 เดือนมิถุนายน 2564)

กรณีศึกษาพ่อกับดิน

ก่อนพ่อกับดินจะตกลงแต่งงานกับดิน ดินลงทุนเปิดร้านอาหารให้พ่อกับดินที่พัทยา หลังจากนั้นไม่นานทั้งคู่ได้ตัดสินใจแต่งงานกัน หลังจากนั้นพ่อกับสามีทำธุรกิจร้านอาหารด้วยกัน ดินช่วยยกฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวพ่อกับดินขึ้น ส่วนพ่อกับดินก็ดูแลดินในฐานะภรรยา พ่อกับสามีจะทำงานนอกบ้าน แต่พ่อกับดินก็ยังรับผิดชอบงานบ้าน โดยจ้างแม่บ้านมาช่วยงานบ้านแทนบางครั้ง (จากการสัมภาษณ์พ่อกับดิน (นามสมมติ), วันที่ 19 เดือนสิงหาคม 2564)

จากกรณีศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นรูปแบบของการแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนระหว่างผู้หญิงอีสานกับสามีชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียม แม้สิ่งที่ทั้งสองฝ่ายนำมาแลกเปลี่ยนกัน จะแตกต่างกัน และมีมูลค่าที่ไม่เท่ากัน แต่เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีความสมัครใจและยอมรับเงื่อนไขการแลกเปลี่ยนและมีความพึงพอใจกับสิ่งที่ได้รับจากอีกฝ่ายหนึ่ง จึงทำให้การแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนในที่นี้เป็นแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียม พัทยา เรือนแก้ว (2561) ศึกษาพบว่าชายชาวเยอรมันที่แต่งงานกับผู้หญิงไทย ใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่ตนเองมีมากกว่าเพื่อแลกกับความรัก ความเอาใจใส่และการดูแลปรนนิบัติในฐานะภรรยาจากผู้หญิงไทย ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าการแลกเปลี่ยนระหว่างสามีชาวต่างชาติกับครอบครัวของภรรยาด้วย การที่สามีชาวต่างชาติให้การช่วยเหลือครอบครัวเดิมของภรรยา ทำให้เขาได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของครอบครัวภรรยา และการได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของชุมชนหมู่บ้านอีสานด้วย

4. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษานี้พบว่า ผู้หญิงอีสานเลือกแต่งงานกับชาวต่างชาติด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากผู้หญิงอีสานส่วนมากฐานะยากจนและมีภาระรับผิดชอบครอบครัว จึงต้องการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเอง อย่างไรก็ตาม การแต่งงานกับชาวต่างชาติไม่ได้เกิดจากเหตุผลทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว เพราะมีเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวข้องด้วย ภายหลังจากแต่งงานกับชายชาวต่างชาติ ผู้หญิงมองว่าสามีชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ให้เกียรติภรรยา และช่วยเหลืองานบ้าน สามีชาวต่างชาติจึงมีส่วนช่วยให้ผู้หญิงอีสานสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของ รัตนา บุญมัยยะ (2548) ซึ่งมองว่า ปัญหาทางเศรษฐกิจและความยากจนทำให้ผู้หญิงอีสานแต่งงานข้ามชาติ แต่ยังมีเหตุผลอื่น ๆ ด้วย เช่น ผู้ชายต่างชาติไม่ติดขัดกับพรหมจรรย์ และให้เกียรติผู้หญิงที่เคยผ่านการแต่งงานมาแล้ว รวมถึงยอมรับลูกติดของภรรยา

นอกจากนี้ การศึกษานี้พบว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์ในการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิง ซึ่งทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชนมากขึ้น เนื่องจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้หญิงอีสานสามารถแสดงบทบาทของเพศหญิงตามอุดมคติของสังคมไทย คือการเป็นเมียที่ดี แม่ที่ดีและลูกสาวผู้กตัญญู ข้อค้นพบในการศึกษานี้จึงสอดคล้องกับข้อเสนอของ บัวพันธ์ พรหมพิงพิง และคณะ (2548) ที่ชี้ว่า ผู้หญิงที่เข้าสู่การแต่งงานกับชายชาวต่างชาติ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรของครัวเรือนและการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการครอบครองทรัพยากรทางวัตถุ และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สามารถยกระดับตนเองและครอบครัวของตนเองให้สูงขึ้น

ภายหลังจากแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงอีสานและสามีชาวต่างชาติได้ตัดสินใจย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวเดิมของผู้หญิงในชุมชนบ้านหนองจันทร์ ทำให้เกิดครอบครัวขยายรูปแบบใหม่ ซึ่งประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ อายุและต่างวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกัน บางครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมแม้สมาชิกครอบครัวไม่ได้อยู่ร่วมกันตลอดเวลา เพราะมีการเดินทางไปกลับของชายชาวต่างชาติระหว่างประเทศภูมิลำเนาเดิมกับชุมชนหมู่บ้านอีสาน แต่สมาชิกครอบครัวยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กัน รวมถึงมีการส่งเสียเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ปรากฏการณ์นี้จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นครอบครัวสมัยใหม่ ที่โครงสร้างครอบครัวค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป แตกต่างจากความเป็นครอบครัวขยายในชนบทแบบเดิม (วัฒนา สุภักดิ์, 2559)

นอกจากนี้ การศึกษาพบว่าในครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เน้นการอุปถัมภ์สมาชิกครอบครัวเป็นหลัก แต่ให้ความสำคัญกับการอุปถัมภ์เครือญาติเป็นอันดับรอง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Thompson, Kitiarsa, Smutkupt (2018) ซึ่งพบว่าเขยฝรั่งที่มี “การแต่งงานเข้า” มาในบ้านของฝ่ายหญิง ช่วยเหลือทางการเงินกับครอบครัวของภรรยาชาวไทย และอุปถัมภ์เครือญาติในสังคมอีสานในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม แม้เขยฝรั่งบางคนจะปรับตัวเข้ากับครอบครัวฝ่ายภรรยาได้บ้างเรื่อง แต่เขยฝรั่งก็มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป เช่น แนวคิดเรื่องความเป็นส่วนตัว แนวคิดเรื่องพื้นที่ส่วนตัว การไม่ยอมรับระบบอุปถัมภ์เครือญาติของภรรยาในบางเรื่อง

สำหรับประเด็นการแสดงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบภายในครอบครัว ภายหลังจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม แม้ผู้หญิงอีสานส่วนใหญ่ลาออกจากงานและกลายเป็นแม่บ้านที่ต้องพึ่งพารายได้ของสามี แต่พวกเธอก็ยังมีการต่อรองให้สามีเข้ามาแบ่งเบาภาระงานบ้านร่วมกับภรรยา ซึ่งการต่อรองกับสามีในเรื่องภาระงานบ้านและการดูแลลูก ช่วยลดความเครียดของผู้หญิงและป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่มักจะพบในครอบครัวสมัยใหม่ ซึ่งผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้าน แต่กลับต้องแบกรับภาระงานบ้านฝ่ายเดียว จนทำให้เกิดปัญหาความเครียดและการหย่าร้างสูง (วัฒนาสุกัญศีล, 2559)

การศึกษานี้พบว่าการเกิดครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมมีวิถีชีวิตแตกต่างจากครอบครัวไทยในชนบทโดยทั่วไป เช่น การสร้างบ้านแบบสมัยใหม่ การบริโภคสิ่งของต่างๆ รวมถึงการสื่อสารกันด้วยภาษาหลายภาษา การบริโภคอาหารต่างชาติในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ พัชรินทร์ ลาภานันท์ (2558) ที่พบว่า การเกิดขึ้นของเมียฝรั่งในชุมชนหมู่บ้านอีสาน ทำให้ตัวตนของผู้หญิงอีสานเปลี่ยนไป จากผู้หญิงชาวบ้าน กลายเป็นผู้หญิงชนชั้นกลางใหม่ ซึ่งการบริโภคและรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้หญิงอีสานที่มีสามีเป็นชาวต่างชาติ แสดงถึงความทันสมัย สถานะทางเศรษฐกิจที่ดี และการมีวิถีชีวิตแบบชนชั้นกลาง

อย่างไรก็ดี การศึกษานี้ยังมีข้อจำกัดหลายประการในประเด็นที่เกี่ยวข้อง จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคตว่า ควรขยายประเด็นการศึกษาให้ครอบคลุมในเรื่องอื่นๆ เช่น มุมมองต่อการตัดสินใจของชายชาวต่างชาติในการเลือกตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านอีสานภายหลังจากแต่งงานกับผู้หญิงไทย การเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการตั้งถิ่นฐานภายในประเทศไทยกับต่างประเทศของครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ตลอดจนอำนาจการต่อรองของผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติที่ตัดสินใจตั้งถิ่นฐานภายในประเทศไทย เป็นต้น

บรรณานุกรม

บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ. (2548). การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงในชนบทอีสาน.

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

เบค-เกอร์นส์เฮม, อลิซาเบธ. (2550). *ครอบครัวในความหมายใหม่ การค้นหาวิถีชีวิตแบบใหม่*.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ.

ปณิธิ บรรวณ (บ.ก.) (2561). บรรณาธิการแถลง. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*, 1(1), 109-130.

พัชรินทร์ ลาภานันท์ (2561). การแต่งงานและการย้ายถิ่นข้ามชาติ: กรอบการศึกษาและสถานะองค์ความรู้. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*, 37(1), 1-36.

พัชรินทร์ ลาภานันท์. (2558). เมียฝรั่ง: การก่อตัวของชนชั้นใหม่ในสังคม (ชนบท) ไทย. ใน ชูศักดิ์ วิทยาภัก (บ.ก.), *วัฒนธรรมคืออำนาจ: ปฏิบัติการแห่งอำนาจ ตัวตน และชนชั้นใหม่ในพื้นที่วัฒนธรรม*, (น. 273-297). ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิทยา เรือนแก้ว (2561). คู่สมรสไทย-เยอรมัน: การแลกเปลี่ยนชดเชยต่างตอบแทนและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*, 37(1), 43-71.

ยศ สันตสมบัติ. (2537). การแต่งงาน ครอบครัว และระบบเครือญาติ. ใน *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (น. 96-122). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัตนา บุญมัธยะ (บ.ก.). (2548). ภรรยาฝรั่ง ผู้หญิงอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 1(2), 1-52.

วัฒนา สุกัณศีล. (2559). ครอบครัวในโลกสมัยใหม่. ใน วสันต์ ปัญญาแก้ว (บ.ก.), *โลกสมัยใหม่ในชีวิตประจำวัน*. (น. 71-88). เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2543). ครอบครัว. ใน คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม* (น. 71-76). คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2543). ความเป็นเพศ. ใน คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม* (น. 197-203). เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Thompson, Eric C., Kitiarsa, Pattana, Smutkupt, Suriya (2018). Transnational Relationships, Farang-Isan Couples, and Rural Transformation. *Journal of Sociology and Anthropology*, 37(1), 96-126. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSA/article/view/125972>.